

Najava knjige

USKORO IZLAZI IZ ŠTAMPE KNJIGA

Publikacija/knjiga *De Democratia et Tyrannide: Demokratije na putu ka autokratiji i tiraniji – Populizam, izbori i politička manipulacija*, autora prof. dr Duška Vejnovića, redovnog profesora Univerziteta u Banjoj Luci i mr. iur. Filipa Novakovića, doktoranda, koja je u štampi, predstavlja rezultat naučnog promišljanja o savremenoj krizi demokratije, njenim unutrašnjim proturječnostima i procesima kroz koje demokratski poredci, zadržavajući vlastiti jezik, simbole i procedure, mogu postepeno kliziti prema autokratiji i tiraniji.

Naslov ove knjige nije odabran slučajno. Latinski izraz *De Democratia et*

Tyrannide upućuje na staru, ali i dalje izuzetno aktuelnu političku i pravnu dilemu: kako poredak koji počiva na slobodi, jednakosti, izborima i narodnoj volji može postati prostor institucionalne samovolje, manipulacije, straha i dominacije. Podnaslov knjige – *Demokratije na putu ka autokratiji i tiraniji: Populizam, izbori i politička manipulacija* – dodatno precizira njen osnovni problemski okvir. Autori ne posmatraju demokratiju kao jednom zauvijek osvojeno stanje, nego kao krhak politički, pravni i kulturni poredak koji se mora neprestano obnavljati, štiti i braniti od vlastitih unutrašnjih devijacija.

Ova knjiga nastala je iz uvjerenja da se savremena demokratska regresija ne može razumjeti ako se posmatra samo kroz formalno postojanje izbora, ustava, parlamenata

i političkih stranaka. Demokratski poredak ne nestaje uvijek naglo, državnim udarom, zabranom izbora ili otvorenim ukidanjem ustava. Mnogo češće, on slabi iznutra: kroz delegitimizaciju institucija, pritiske na pravosuđe i regulatorna tijela, zarobljavanje medija, zloupotrebu javnih resursa, manipulaciju biračima, proizvodnju straha, govor mržnje, političku polarizaciju i stalno predstavljanje političkog protivnika kao neprijatelja naroda, države ili zajednice.

Upravo u toj zoni između formalne demokratske procedure i stvarne političke neravnopravnosti nastaje osnovni predmet ove monografije. Autori polaze od teze da se savremene demokratije mogu isprazniti od svog normativnog sadržaja, a da pritom njihove vanjske forme ostanu naizgled očuvane. Izbori se i dalje održavaju, institucije formalno postoje, politički akteri učestvuju u javnom životu, ali se uslovi stvarnog političkog nadmetanja postepeno deformišu. U takvom ambijentu izbori prestaju biti instrument slobodne demokratske smjenjivosti vlasti i sve više postaju sredstvo reprodukcije već uspostavljenih odnosa moći.

Posebno mjesto u knjizi zauzima analiza **populizma** kao političke logike koja društvo dijeli na navodno homogeni, moralno čisti i ugroženi narod, s jedne strane, i korumpirane elite, unutrašnje neprijatelje, nezavisne medije, manjine, sudove ili međunarodne aktere, s druge strane. Takva logika nije samo retorički stil. Ona mijenja način na koji se razumije politika, način na koji se oblikuje politička lojalnost i način na koji se demokratska volja proizvodi, usmjerava i deformiše. Populizam, kako ga ova knjiga pokazuje, ne mora ukinuti izbore da bi oslabio demokratiju. Naprotiv, on ih može koristiti kao sredstvo vlastite legitimacije, istovremeno potkopavajući uslove njihove stvarne slobode i poštenja.

Knjiga posebnu pažnju posvećuje i **integritetu izbornog procesa**. Izbori se ne posmatraju samo kao tehnički postupak glasanja i brojanja glasova, nego kao složen pravni, politički i društveni proces koji obuhvata ravnopravnost političkog takmičenja, slobodu medija, transparentnost finansiranja kampanja, zaštitu birača od pritisaka, vjerodostojnost biračkih spiskova, zabranu zloupotrebe javnih resursa i postojanje nezavisnih institucija sposobnih da zaštite pravila demokratske igre. Tamo gdje su ovi uslovi oslabljeni, izbori mogu ostati formalno regularni, ali izgubiti svoju demokratsku supstancu.

U tom smislu, monografija analizira različite oblike **izborne i političke manipulacije**: od klasične izborne prevare, pritisaka na birače i kupovine glasova, preko zloupotrebe javnih resursa, manipulacije biračkim spiskovima i institucionalnog oblikovanja

izbornih pravila, do savremenih oblika medijske, propagandne i digitalne manipulacije. Autori posebno ukazuju na činjenicu da savremena politička manipulacija više nije samo pitanje nepravilnosti na dan izbora. Ona počinje mnogo ranije, kroz proizvodnju narativa, oblikovanje straha, kontrolu informacija, selektivnu vidljivost kandidata, trajnu kampanju, algoritamsko usmjeravanje pažnje i emocionalnu mobilizaciju građana.

Značajan dio knjige posvećen je **medijima, propagandi i digitalnom populizmu**. Tradicionalni mediji, društvene mreže, algoritamski sistemi distribucije sadržaja, mikro-targetiranje, botovi, troll farme, dezinformacije i deepfake tehnologije predstavljeni su kao centralni elementi savremene političke borbe. U takvom komunikacijskom okruženju politička poruka se sve manje obraća građaninu kao racionalnom učesniku javne rasprave, a sve više biraču kao emocionalno mobilisanom subjektu kojem se nude strah, bijes, ogorčenje i osjećaj ugroženosti. Time javna sfera prestaje biti prostor deliberacije i postaje prostor stalne polarizacije.

Posebna vrijednost ove knjige jeste u tome što savremene teorijske rasprave o demokratiji, populizmu i autokratizaciji povezuje sa **bosanskohercegovačkim i balkanskim kontekstom**. Bosna i Hercegovina se u knjizi ne posmatra kao periferan slučaj, nego kao složen politički prostor u kojem se mnogi obrasci savremene demokratske regresije mogu vidjeti u kondenzovanom obliku. Njena daytonska ustavna arhitektura, institucionalna složenost, etnopolitička mobilizacija, partitokratija, klijentelizam, politička blokada i krhka kultura demokratskog dijaloga predstavljaju naročito važne elemente za razumijevanje načina na koji formalna demokratija može opstajati uz duboke strukturne slabosti.

U tom okviru posebno se razmatra i **Republika Srpska kao studija slučaja izbornog autoritarizma**. Autori analiziraju kako se izbori mogu održavati u formalno prepoznatljivom demokratskom okviru, a ipak odvijati u uslovima medijske neravnopravnosti, institucionalne asimetrije, dominacije vladajućih struktura nad javnim resursima i stalne proizvodnje narativa ugroženosti. Takav pristup ne svodi problem demokratije samo na pitanje formalne zakonitosti izbornog dana, nego ga proširuje na ukupne uslove u kojima se politička volja građana formira.

Knjiga se bavi i fenomenom **patriotizma, identiteta i političke instrumentalizacije straha**. Autori pokazuju da patriotizam, ukoliko se odvoji od ustavnosti, odgovornosti, pluralizma i poštovanja prava drugih, može postati sredstvo političke manipulacije. Kada se ljubav prema zajednici pretvori u stalnu proizvodnju

neprijatelja, kada se identitet gradi kroz strah, a javna politika zamjenjuje simboličkim sukobima, demokratija gubi sposobnost da bude prostor zajedničkog političkog života. Zato ova knjiga posebnu pažnju posvećuje i ideji **ustavnog patriotizma** kao mogućem normativnom horizontu demokratske obnove u pluralnim i duboko podijeljenim društvima.

Međutim, ova monografija nije samo knjiga upozorenja. Ona nije napisana iz uvjerenja da su autokratizacija i tiranija neizbježne sudbine savremenih demokratija. Naprotiv, njen normativni cilj jeste da pokaže kako se demokratska erozija može prepoznati, analizirati i zaustavljati. Zato završni dijelovi knjige razvijaju ideju **demokratske otpornosti** kao pravnog, političkog, institucionalnog i kulturnog projekta. Jačanje izbornih institucija, transparentnost finansiranja kampanja, medijski pluralizam, regulacija digitalnog političkog oglašavanja, građansko obrazovanje, nezavisno pravosuđe, odgovorna akademska zajednica i aktivno civilno društvo predstavljeni su kao ključni elementi odbrane demokratije.

Knjiga je organizovana u petnaest poglavlja, koja postupno vode čitaoca od pojmovnog i teorijskog okvira demokratije, autokratije i tiranije, preko analize populizma, balkanskog konteksta demokratske regresije, integriteta izbora, političke kulture, govora mržnje, izborne manipulacije, medijske i digitalne propagande, do razmatranja institucionalne erozije, demokratske otpornosti i ustavnog patriotizma. Takva struktura omogućava da se problem savremene demokratije sagleda interdisciplinarno: iz perspektive političke teorije, ustavnog prava, izbornog prava, sociologije politike, medijskih studija i analize političkog diskursa.

Ova publikacija/knjiga namijenjena je pravnicima, politolozima, sociolozima, ponerolozima, defendolozima, istraživačima savremenih političkih procesa, studentima društvenih nauka, novinarima, javnim djelatnicima, predstavnicima civilnog društva i svim čitaocima koji smatraju da pitanja demokratije, slobode, odgovornosti vlasti i integriteta izbora nisu samo stručna pitanja, nego sudbinske teme svake političke zajednice. Ona je posebno važna za društva poput Bosne i Hercegovine, u kojima se demokratija ne može svesti na puku izbornu proceduru, nego se mora stalno iznova promišljati kroz pitanja vladavine prava, institucionalne jednakosti, političke kulture i sposobnosti zajednice da neslaganje ne pretvori u neprijateljstvo.

Autori ovom knjigom žele otvoriti prostor za ozbiljan razgovor o tome kako se sloboda gubi, ali i kako se može braniti. Jer demokratija ne propada samo onda kada se protiv

nje otvoreno ustane. Ona može slabiti i onda kada se o njoj najviše govori, kada se njeno ime koristi kao paravan, kada se narodna volja pretvara u politički monopol, kada izbori postaju ritual potvrđivanja moći, a institucije dekor iza kojeg se odvija postepena koncentracija vlasti.

Ako ova knjiga doprinese jasnijem razumijevanju načina na koje demokratije slabe, ako podstakne raspravu o integritetu izbora, ulozi medija, opasnostima populizma i potrebi demokratske otpornosti, ako kod čitalaca probudi svijest da se demokratija ne nasljeđuje nego svakodnevno gradi i brani, onda će ispuniti svoju osnovnu svrhu.

Jer, na koncu, pitanje demokratije nije samo pitanje političkog sistema. To je pitanje slobode, odgovornosti, dostojanstva i mogućnosti da ljudi žive u zajednici u kojoj vlast nije gospodar društva, nego njegova ograničena i odgovorna služba.

